

ARKEOLOGI I NORR 14

ARKEOLOGI I NORR 14

2014

ARKEOLOGI I NORR 14

UMEÅ UNIVERSITET
Institutionen för idé-
samhällsstudier

UMEÅ UNIVERSITY
Department of
Historical, Philosophical
and Religious studies

Omslagsbild:

Detalj av det frampreparerade skelettet i graven från Västra Ansvar, Överkalix
Foto: Lars Liedgren.

Utgivare och distribution:

Institutionen för idé- och samhällsstudier, Umeå universitet
SE-901 87 Umeå, Sverige.
Hemsida: <http://www.arkeologiinnorr.se>

Redaktör:

Per H. Ramqvist
epost: per.ramqvist@arke.umu.se

Grafisk form, lay-out och omslag:

Per H. Ramqvist
Brödtexten är satt med Garamond 10/12
och rubriker med Arial Narrow

Engelsk språkgranskning

Sees-editing Ltd, UK

ISSN 0284-558x

Tryck:

Original, Umeå
2014

Innehåll

<i>Per H. Ramqvist</i> Förord	v
<i>Lars Liedgren</i> Rödockragravar i Norrbotten	1
<i>Inger Zachrisson</i> Okänd och misskänd - skinnskrapan R. 416. Ombytta könsroller i Mellanskandinaviens yngre järnålder	41
<i>Ingela Bergman</i> Kulturarv, landskap och identitetsprocesser. Ett forskningsprogram mitt i samhällsdebatten	67
<i>Per H. Ramqvist</i> Om järnålderns och medeltidens bebyggelseetableringar i norr	81
<i>Peter Persson</i> Boteå kitteln - en fråga om datering	107
<i>Lars Göran Spång</i> Att rekapitulera äldre undersökningar. Exemplet Alnön i Medelpad	123
<i>Staffan Mjönes</i> Det omkullslagna schackbrädet. En kulturhistorisk undersökning av Överhogdalsbonad II	145

Boteåkitteln - en fråga om datering

Peter Persson

English summary

In this article I take a look at a cauldron that was found when the foundations for the new vicarage were dug in 1879 in the parish of Boteå, in the county of Västernorrland. The vessel is made of pure copper with fragments of an iron collar beneath the rim for Iron loops. The cauldron was placed in the middle of a grave under a stone slab. The burial mound had a stone footing round the edges, a feature that is known from graves from the Roman Iron Age and the Migration Period. In 2000, the cauldron was examined by Professor Gustaf Trotzig who came to the conclusion that the vessel has no known parallel in the country. Even though the manufacturing technique used to produce the vessel diverged greatly from other vessels from the Viking Age, Trotzig concluded that the cauldron had to be from this period. This conclusion is based on the idea that pure copper vessels did not appear until the Viking Age. Västernorrland has around 10 known burials with bronze/copper cauldrons. The majority of these cauldrons were used as cremation urns. Although there are a few different types of cauldrons used in this way, the majority are so-called Vestland cauldrons. Based on the morphology of the grave in Boteå and on the internal arrangement of the grave it must be concluded that the burial mound was erected in the early to middle part of the Iron Age. The fact that a large portion of the Vestland cauldrons examined are made of pure copper shows that there is no longer any reason to date the Boteå cauldron to the Viking Age.

*Peter Persson, Länsstyrelsen Västernorrland, SE-871 86 Härnösand, Sweden.
peter.persson@lansstyrelsen.se*

Inledning

För över 130 år sedan hittades en kittel av koppar i en gravhög vid prästgården inte långt från kyrkan i Boteå socken i Ångermanland. Det var vid uppförande av en ny prästgård 1879 som en kulle eller ås kallad Huntenberg grävdes bort. Kitteln lämnades som gåva till museet i Härnösand och fick inventarienummer M 127 (Åkerstedt 1880; Wallander 2005: 229ff). Kitteln har sedan dess funnits i museets samlingar. I samband med det stora Styresholmsprojektet, som började 1986 och avslutades 2005, skickades kitteln för analys och tolkning till professor

Peter Persson
(f. 1967).
*Fil mag i arkeologi.
Har sedan studier-
nas avslutande
arbetat på
Kulturmiljövårdarna
i Härnösand AB,
Murberget, Läns-
museet Väster-
norrland samt
Länsstyrelsen i
Västernorrland
med bl.a. arkeolo-
giska undersök-
ningar. Arbetar nu
som projektledare
på Länsstyrelsen
Västernorrland.*

Gustaf Trotzig. Trotzigs tolkning var att kärlet inte har några kända paralleller i landet och att kitteln är från yngre järnålder, mest troligt från yngre vikingatid. Detta eftersom rena kopparkärl i Norden inte är kända före 800-900-talet (Trotzig 2000:3). Det finns dock omständigheter som

Fig 1. Urval av kittlar, fat och keramik från Medelpad. Foto ATA. Efter Selinge 1975.

gör att denna datering idag kan ifrågasättas. Mycket talar för att kitteln skall föras längre tillbaka i tiden och att den är samtida med övriga kittelgravar i Västernorrlands län.

Kittlar i gravar

I Västernorrland, framförallt i Medelpad, har flera gravar undersökts som innehållit kittlar. Det har även hittats kittlar vid andra omständigheter men som man kan misstänka är från överplöjda eller annars borttagna gravar. Ett 10-tal kittlar har framkommit i Medelpad vid olika tillfällen (Selling 1977:262; Persson 2009:76ff; 2012:112ff). Det rör sig mest om s.k. Vestlandskittlar, men även några Östlandskittlar och i ett fall rör det sig om ett bronsfat (fig. 1).

I de flesta fallen har kittlarna använts som gravurnor. I några fall har de varit gravgods som följt den döde i graven. I dessa fall rör det sig om skelettgravar. Exempel på detta är den kända kammargraven från Högom i Selånger socken (Ramqvist 1992). I det fallet var det en Vestlandskittel och ett bronsfat som var att räkna som en antikvitets när den hamnade i graven (Ramqvist 1992:223). Ett annat exempel är en Östlandskittel

Fig. 2. Stenkista med Vestlandskittel i den stora högen (Raä 107) i Västland, Skön socken. Foto: Gustaf Hallström 1922.

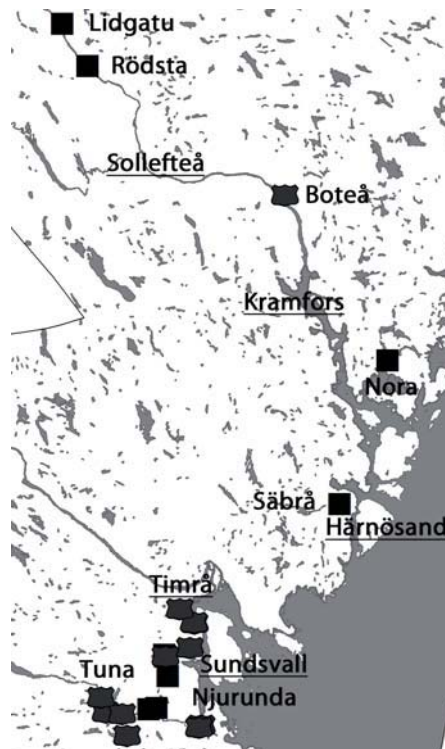

Fig. 3. Kittelfynd och stenkistor i gravar i Västernorrland. Svarta fyrkanter visar stenkistor i gravar som saknar kittlar och grå figurer kittelgravar.

som hittades när man tog bort en stor gravhög alldeles nära kyrkan i Timrå (Persson 2012:113). Även denna grav var en skelettgrav men eftersom den inte undersöktes med antikvarisk expertis kommer vi aldrig att få veta om det varit en kammargrav. När kittlarna använts som gravurnor har de vanligen legat i en liten stenkista i gravens mitt (fig. 2). Kistan som vanligen är av kantställda stenar kan ha botten- och täckhäll. Stenkistor förekommer också i gravar som saknar kittlar (fig. 3). Det kan misstänkas att det är urnebegravningar i lättförgämligt material som har influerats av ovanstående begravningsskick och som är från samma tidsperiod. Kittlarna kan ha nävertäckning och i ett dokumenterat fall, en storhög i Kvissle, Njurunda (Raä 114), var hela kistan klädd i flätade näverremsor (Enqvist 1916:4). Yngst bland kittelgravarna är urnebe-

Fig. 4. Ritning av Östlandskittel, R 347, från Farmen, Hamar k. [Lorange 1873], efter Hjørungdal 2009, fig. 9.

gravning i järnkittel. Dessa skiljer sig från de äldre kittelgravarna främst genom att själva kitteln är av järn istället för brons eller koppar men också för att de saknar den karaktäristiska stenkistan.

Östlandskittlar

Östlands- och Vestlandskittlar fick sitt namn av norske arkeologen Ingvald Undset (Hjørungdal 2009:24f). När han gjorde sin genomgång av kittlar såg han att en viss typ av kittlar var vanlig på den norska sydöstkusten medan en annan form var vanlig i Vestlandet. Han kunde konstatera att kitteltyperna skiljde sig åt i ålder, men menade att de var ett uttryck för samma begravningstradition. Han menade också att andra urnebegravningar (även urnor av keramik och trä/näver) i liten stenkista var en del av samma tradition. De s.k. Östlandskittlarna (fig. 4) är på samma sätt som Vestlandskittlarna placerade i en liten stenkista och fylld med bränd ben. Till skillnad från Vestlandskittlarna innehåller Östlandskittelbegravningarna oftast vapen. Dessa vapen, konstaterade Undset, var av utvecklad Nydamtyp. I många fall är vapnen förstörda genom böjning före begravningen (Hjørungdal 2009:24f). I Väster-norrland känner vi till åtminstone två fynd av Östlandskittlar, den ena från en av Skandinaviens äldsta kända storhögar som låg vid Timrå kyrka (Raä 60V), den andra, som sannolikt är av samma typ, hittades i

en mindre hög i anslutning till en storhög (Raä 16) i Målsta i Tuna socken, Medelpad (Seling 1977:253). Timråkitteln framkom i en skelettgrav med vapen (Persson 2012:113), medan Målstakitteln hittades vid odling på en plats där det tidigare skall ha funnits gravar och där det finns tradition om ytterligare fynd av kittlar (Seling 1977:253).

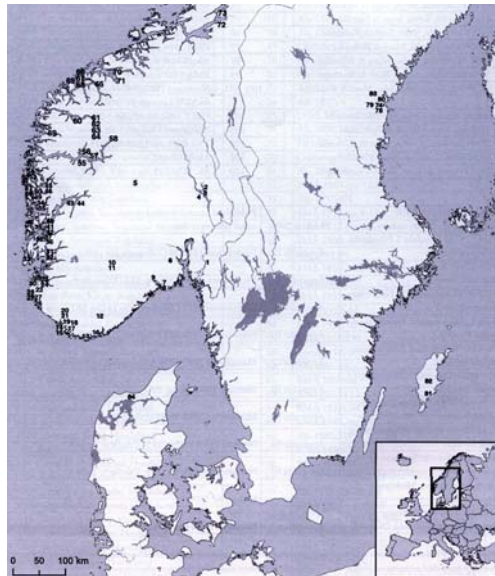
Vestlandskittlar

Omkring 200 Vestlandskittlar har hittats i norra Europa varav 164 i Skandinavien (Dahlin Hauken 2005:74ff; Hjørungdal 2009:11). Dahlin Hauken har 132 listade kända Vestlandskittlar i Skandinavien medan Hjørungdal verkar ha hittat ytterligare 32 Vestlandskittlar i materialet (Dahlin Hauken 2005:74ff; Hjørungdal 2009:11). Flest (112 st) har hittats i Norge varav flertalet på Vestlandet (Dahlin Hauken 2005:10; Hjørungdal 2009:14ff). Av dessa har 78 använts som gravurnor för brända ben (fig. 5).

En majoritet av Vestlandskittlarna har använts som behållare för brända ben. Totalt har 90 av de kända kittlarna använts som benbehållare, vilket är ca 54 % av de kända Vestlandskittlarna i Skandinavien. De övriga fördelar sig enligt följande: i myrar 5 st, som gravgods i skelettgravar 14 st, skattfynd 5 st, i ospecieficerad kontext 40 st (Hjørungdal 2009:11). I nuvarande Sverige finns kända Vestlandskittlar enbart i Medelpad och på Gotland. De kända gotländska är sju till antalet, men bara två har använts som gravurna (Dahlin Hauken 2005:92; Hjørungdal 2009:14ff). Nio Vestlandskittlar är hittade i Medelpad varav en är hittad i en skelettgrav. I andra delar av landet finns alltså inte Vestlandskittlar, men det finns andra typer av kärl så som Östlandskittlar, Hemmoorkärl, Kasseroler m.m. (Andersson 2001:218). Vestlandskittlar har använts som benbehållare från slutet av romersk järnålder och genom hela folkvandringstiden (Hjørungdal 2009:13).

I Medelpad räknar Seling (1977:264) med att Vestlandskittlar använts som benbehållare under decennierna omkring år 400 e. Kr. Kitteln i Högom grav 2 är något århundrade yngre än kittelgravshorisonten men den har heller inte använts som benbehållare. De flesta Vestlandskittlarna är tillverkade i brons men ett antal är av ren koppar. Av 24 Vestlandskittlar som analyserats är 11 av ren koppar. Detta gäller även tre av de västernorrländska kittlarna, bl. a. den senast funna, Raä 123:2, från Lunde, Tuna socken samt en av kittlarna från Västland i Skön sn

Fig. 5. Vestlandskittlar i Skandinavien. Efter Hjørungdal 2009, fig.4.

(Raä 107) och en av kittlarna från Tingstagärdebacken vid Kvissle (Raä 114:2) i Njurunda socken (Hjørungdal 2009:41; Holmqvist 2005; Holmqvist 2008; Holmqvist 2011; Aronsson 2006).

Fyndmaterialet förknippat med Vestlandskittlarna är av hög status (Dahlin Hauken 2005:51ff). Själva kittlarna är provinsialromersk import och det förekommer ofta importerade glasbägare i det brända materialet. I vissa fall finns också guld med i kittlarna, som t. ex. vid Prästbordet i Njurunda (Raä 125). Där hittades en guldring och en solidus präglad 364-375 e. Kr. för kejsaren Valens. Myntet är nästan helt oslitet (Seling 1977:264). Björnfalanger och triangulära benpilspears påträffas ofta tillsammans med Vestlandskittlar. Möjligen kan de triangulära benpilspearsarna vara vapen, men det är också de enda vapen man hittar med Vestlandskittelgravskicket. Vanligt är också att brända ben från människor och djur ligger blandade i kittlarna. Bland djurbenen finns både vilda djur och tamdjur. Vanligaste djurbenen är björnfalanger (Hjørungdal 2009:94f). I en Vestlandskittel funnen i en av storthögarna i Västland i Skön sn (Raä 107) fanns t. ex. ben av människa

blandat med ben av björn, svin, nöt och däggdjur (SHM 17062, benkatalog). På samma åker som den ovannämnda kitteln hittades en Vestlandskittel av en P. A. Holmbom vid borttagande av en stor sten på åkern (Adlerz 1899:8). Denna sten visade sig vara täckhällen till en stenkista i vilken kitteln var placerad. Benen från kitteln visade sig vara från ett barn (SHM 10940, Benkatalogen, benpost 579695).

Järnkittlar

Yngst bland urnebegravningarna i kittel är de där begravningskärl har varit av järn istället för brons eller koppar. Urnebegravningar i järnkittel har hittats i två av Västernorrlands gravar. Båda dessa gravar har haft monumentala mått. Den största är grav 4 på gravfältet i Högom i Selånger (Ramqvist 1992:191ff). Hög nr 4 var ca 40 meter i diameter och ca 5,5 meter hög. Då högen var skadad och jord förts bort från toppen bör högen ursprungligen ha varit högre.

Graven innehöll såväl en primär- som sekundärgrav. Sekundärgraven låg ca 1 meter under toppen av graven. Det var inte möjligt att avgöra om den sekundära begravningen grävts ner i gravens topp eller om den anlagts i samband med uppförandet av högen. Den primära begravningen var en kittelbegravning. Kitteln stod i en grop under en inre hög, ca 6 meter i diameter och ca 1 meter hög, bestående av boplatmaterial. Kitteln av järn var fylld med brända ben och fragment av föremål, bl. a. ett dekorerat bronsbleck. Möjligen kan detta bleck komma från en hjälm, men dekoren liknar dock inget känt hjälmbleck (Ramqvist 1992:191ff; Pl. 144 och 147:18). Benen i kitteln hade legat inklädda i näver, något som känns igen från flera av Vestlandskittlarna (Hjørungdal 2009:97f).

Under högen fanns också årderspår och stolphålen efter ett långhus. Ramqvist daterade graven utifrån fynden, särskilt med tanke på urnebegravning i kittel, till runt 400 e. Kr. Marta Lindeberg (2010) har dock på goda grunder fört den till övergången folkvandringstid/ Vendeltid genom jämförelser med andra liknande järnkittelgravar. En ny datering av ben i kitteln lämnar dock dörren öppen för såväl ett yngre som äldre alternativ (Ramqvist 2014).

Den andra urnebegravningen i järnkittel kommer från Timrå (Raä 48:I). Även denna kittel stod i en grop under en storhög utan kärnröse. Högen var ursprungligen mellan 22-24 meter i diameter och flack i profilen på grund av överodling (Cajmatz 1956:3). Den ursprungliga

höjden var alltså inte möjlig att räkna ut. Kitteln stod i en brandgrop med en diameter av 1,5 meter och 0,2 meters djup. Delar av fyndmaterialet visar likheter med material i grav XII i Vendel, Uppland. Även i denna grav fanns ett ornerat bleck av brons, möjligen hörande till en hjälm. Kitteln var sönderrostad, men man kunde ändå beräkna att den haft rundad botten, ca 35 cm diameter och minst 22 cm hög. Sammanlagt framkom ca 8 liter brända ben från människa och djur (Seling 1977:286; Söderberg 2000:7; Persson 2012:9ff).

Stenkistor utan kittlar

Ett vanligt inre gravskick när det gäller Vestlandskittlarna är som ovan beskrivits att kittlarna varit placerade i en liten kista av flata kantställda stenar med en täckhäll. Små kistor av kantställda flata stenar förekommer i några gravar utan kittel och bör vara påverkat av ovanstående gravskick (Seling 1977:265). Exempelvis fanns en liten kista av kantställda stenar i en gravhög (Raä 42) i Rossvik i Nora sn (Erik Johansson ATA; Seling 1977:265ff) (fig. 6-7).

Kista av kantställda stenar har framkommit på följande platser: I en gravhög (Raä 234?) som grävdes 1785 vid Bondjöns strand i Säbrå sn (Hellman 1986:28) fanns också en kista av kantställda stenar; i hög nummer 5 (Raä 1, Selånger) på Högomgravfältet (Ramqvist 1992:217f); i en hög (raä 71) i Nävsta i Selånger (Hallström ATA Dnr 247/31); i en hög (Raä 5) vid Böle vid Sidsjön i Sundsvall (George 2004:11); i två högar på ett överodlat gravfält (Raä 90); i Vi i Tuna socken (Gullmert-Häger 1980:13) samt i en hög (Raä 87) i Vi i Tuna socken (fig. 8).

Högen i Vi har kistan synlig i toppen av högen, så att man kan se täckhällen samt att den ligger på upprättstående stenar som bildar en kista. Enligt Gottfrid Adlerz (1900:27) kallades stenen, som nu är i två delar varav den ena delen ligger en bit från högen, för offersten. Stenkistor har också framkommit i två överodlade högar i Allsta i Tuna sn (Raä 73) som undersöktes 2008 (Lindqvist & Ramqvist 2009:11ff). I Lidgatu i Ådals-Liden sn grävdes en grav på Myrgårn vid slutet av 1800-talet (Geijer 1906). På en sandås ca 60 meter från älven fanns flera gravar. En av högarna öppnades. Den var omkring 5 meter i diameter och innehöll ett kärnröse. Under kärnröset fanns en stenista av flata hällar, ca 1,2 x 0,6 meter stor. Kistan skall enligt uppgift ha innehållit ben. Benen skall ha skickats till Stockholm för undersökning och informanten

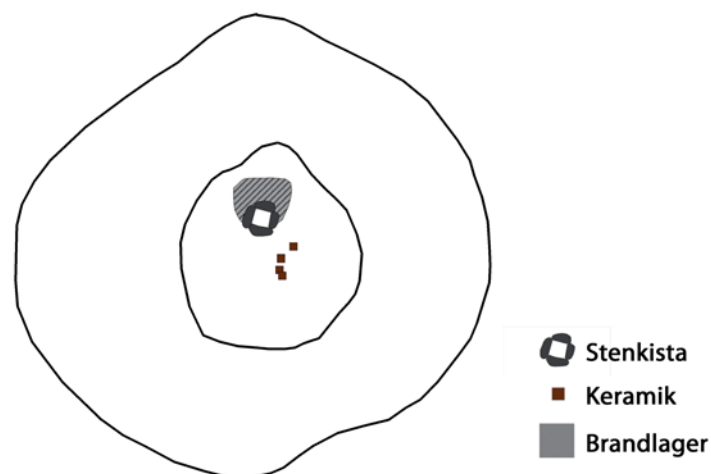

Fig. 6. Plan över graven, Raä 42, Nora socken. Digitaliserad efter Johanssons ritning.

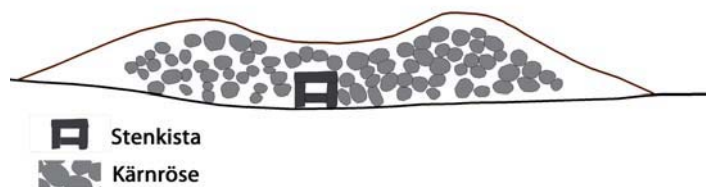

Fig. 7. Profil över graven, Raä 42, Nora socken. Digitaliserad efter Johanssons ritning.

tyckte sig komma ihåg att benen bedömdes som av människa. I Rödsta i Resele sn (Raä 8), där flera högar funnits och ett par är undersökta av Sidenbladh (1869:204), hittade markägaren vid grävning en "alnsvid" (ca 0,6 meter) stensatt rundel med täckhäll varunder det framkom ben. Dessa var i sådant skick att de föll sönder vid beröring (Nyberg 1900:80). Då vi inte har förstahandsuppgifter till de två senare gravarna är det svårt att avgöra om det är begravningar med brända eller obrända ben.

Fig. 8. Stenkista i toppen av en gravhög på gravfältet i Vi, Raä 87, Tuna socken. Foto författaren.

Kistorna är dock så små att det inte kan röra sig om skelettbegravningar av vanligt slag. Det ligger närmast till hands att det rör sig om kremerade ben av samma begravningsskick som de övriga.

Boteå kitteln

År 1880 inkom till museet i Härnösand en kopparkittel som hittats i Boteå socken, Ångermanland (fig. 9). Kärlet är av ren koppar och är uppbyggd av två separata delar, en bottendel som nitats på en övre del. Mynningsdiametern är ca 29 cm och hela kitteln är ca 17 cm hög varav den övre delen är ca 10 cm hög. Bottenplattans diameter är ca 9 cm. Ytan är tydligt hamrad och godstjockleken är mindre än 1 millimeter. Vid mynningen finns spår av järn som förmodligen hör till en järnskoning på vilken hankfästen av järn suttit på motstående sidor (Trotzig 2000:1). Det finns exempel på Vestlandskittlar där man satt ett järnband runt mynningen för att fästa hankfästen av järn (Hjørungdal 2009:108).

Fyndomständigheter

Enligt en rapport från kyrkoherden M. O. Åkerstedt (1880) till sekreteraren för Västernorrlands läns museisällskap i Härnösand, redogörs för hur kitteln framkom. År 1879 när grund grävdes för den nya prästgården i Boteå socken grävdes en kulle eller ås kallad Huntenberg (Raä

Fig. 9. Kopparkitteln från Boteå, M127. Foto författaren.

102). Fynduppgifterna kommer från förmannen vid arbetet. Enligt förmannen skall graven haft en rundad mur (kantkedja) på södra sidan, 1,8 meter lång, 0,9 meter bred och ca 0,3 meter hög av hopstaplade stenar (kallmur). Inom kantkedjan var marken fylld med sot och kol till ett djup av 3,75 cm. I mitten av anläggningen fanns en flat, 15 cm tjock, 45 cm lång och 30 cm bred stenhäll under vilken kitteln hittades. I kitteln fanns brända ben, delar av en benkam och ett järnföremål som föll sönder vid försök till rengöring. Tyvärr hann manskapet hålla bort innehållet i kitteln innan kyrkoherden fick vetskap om fyndet och materialet från högen hade körts bort. Det innebär att alla möjligheter att kunna datera begravningen nu är borta. Även om det inte framgår av redogörelsen kan man misstänka att kitteln legat i en av sten anlagd kista med täckhäll.

Trotzigs analys

Vid Styresholmsprojektet skickades kitteln på analys till professor Gustaf Trotzig på Stockholms universitet (Trotzig 2000; Wallander 2005:231f). Metallsammansättningen analyserades med svepelektronmikroskop och resultaten visade att kitteln består av ren koppar (97-99

%). Inga andra metaller förekom förutom en del föroreningar på kärlets yta. Trotzigs analys visar att kitteln är sammansatt av två metallplåtar utan skarv. Kärlets yta är täckt med linsformiga slagmärken. De två delarna är sammansatta med trinda nitar. Järnskoningen vid mynningen bestod av ett dubbelvikt järnbleck som nitats fast i kärlet. Hankfästena av järn har varit fastsatt med genomgående nitar. Trotzig slår fast att det inte finns några tecken på att kärlet använts för matlagning eller annan verksamhet där kärlet varit över öppen eld. Det finns inga spår av sot eller fastbrända matrester, inte ens i skarvarna mellan topp och botten. Trotzig känner inte till något liknande kärl, varken till form eller tekniskt utförande. Han säger att rena kopparkärl inte förekom före ca 800-900-talet och att allt talar för att Boteåkärlet inte är äldre än vikingatid. Han känner bara till ett kärl som har viss likhet gällande form och det är funnet i Hälsta, Tuna socken, Uppland. Detta är dock tillverkat av en orientalisk kopparflaska. Trots den formmässiga likheten skiljer sig kärlet kraftigt åt gällande tillverkningsteknik. Trotzig menar att ”Kärlet från Boteå är tillverkat på ett sätt som radikalt avviker från det på vilket vikingatidskärlen normalt är gjorda.” Trotzig tror att grundtanken var att kärlet skulle tillverkas i ett stycke, men att man insett att kitteln inte skulle bli så stor som man tänkt sig och godset blivit för tunt. Man har då tagit upp ett runt hål och gjort en ny botten till kärlet. Han menar vidare att smeden som tillverkat kitteln varit van att arbeta med metall, men inte med att göra kopparkärl. Smeden har inte haft tillgång till vertyg avsedda för uppgiften. Trotzig tror att det varit en lokal smed som tillverkat kitteln speciellt till begravningen (Trotzig 2000:1ff).

Diskussion och slutsats

Urnegravskicket under äldre och mellersta järnåldern i Västernorrland är mycket spännande, speciellt det gravskick med kittlar eller fat som gravkärl för brända ben. Det är uppenbart att gravskicket med metallkittlar hör samman med andra urnegravar i liten kista av sten. Vi vet i dagsläget inte vad som gör att vissa gravar har ett metallkärl som gravurna medan andra använt en urna av förgängligt material. Troligen handlar det om status och rikedom. Många av gravarna med stenkista, men utan metallkittel saknar monumentalitet. En viss rikedom kan finnas, men det rör sig troligen inte om det högsta skiktet i järnålderssamhället. Vi kan i dagsläget inte säga när gravskicket började i Västernorrland. Ser man till

östlandskittlarna från slutet av äldre romersk järnålder så påträffades den ena i en skelettgrav och har alltså inte använts som begravningskärl. Den andra hittades vid plöjning och vi vet inte mycket mer om den. Under yngre romersk järnålder finns gravar med små stenkistor och ibland med metallkittlar. Detta gravskick fortsätter sedan under folkvandringstiden. Hur långt fram i folkvandringstiden vet vi inte. De som framkommit hittills verkar ligga i decennierna runt år 400 e. Kr. De vendeltida kittelgravarna, med järnkittel, skiljer ut sig på det sättet att de saknar den lilla stenkistan runt kitteln.

Sätter man samman vad som är känt gällande kittelgravarna i Väster-norrland med omständigheterna kring fyndet av Boteåkittlen måste den tidigare dateringen ifrågasättas. Om man börjar med graven i vilken kitteln hittades, hade den en kantkedja och möjligen en liten stenkista i mitten, men i vilket fall som helst hade den en täckhäll för gravgömmen. Detta begravningskick hör till äldre och mellersta järnålder i Väster-norrland. Vi känner inte till någon annan grav med detta gravskick från yngre järnålder. Ser man till järnkittelgravarna från vendeltid saknas den lilla stenkistan. Trotzigs analys visar att kitteln radikalt avviker från andra vikingatida kittlar. Det som skulle tala för att Boteåkitteln är vikingatida är att den är av ren koppar, något Trotzig menar inte förekommer före 800-900-tal e. Kr. De metallurgiska analyser som gjorts på Vestlandskittlar visar dock med all önskvärd tydlighet att kittlar av ren koppar förekommer i större omfattning än man tidigare trott. Minst tre av Västernorrlands Vestlandskittlar är av ren koppar. Det finns alltså inte längre något som skulle tala för en så sen datering av Boteåkitteln som vikingatid. Det mesta talar istället för en tidigare datering och att den skall föras till samma tid som brons- och kopparkittelgravarna, nämligen yngre romersk järnålder-folkvandringstid.

Referenser

- Adlerz, Gottfrid 1899. Arkeologiska undersökningar i Medelpad 1898. *Månadsbladet Tjugosjunde och tjugoåttonde årgångarna 1898, 1899*:183-208. Stockholm.
- Adlerz, Gottfrid 1900. *Arkeologiska undersökningar i Medelpad sommaren 1899. Månadsbladet Tjugonionde årgången 1900*:1-38. Stockholm.
- Andersson, Kent 2001. Romerska kärl i Uppland och Västmanland. *Fornvännen* 96. 2001:217-234.

- Aronsson, Rolf 2006. *Metallurgisk analys av plåtfragment (koppar) från Lunde 2:9, Tuna sn, Medelpad*. Ljungalab AB. Ljungaverk.
- Cajmattz, Karl 1956. *Besiktning, kartläggning och undersökning av ett överodlat gravfält i Skyttberg, Timrå köping, Medelpad*. ATA: dnr 003140. Stockholm.
- Dahlin Hauken, Åsa 2005. *The Westland cauldrons in Norway*. Stavanger
- Enqvist, Arvid 1916. *Berättelse över undersökning av gravhöj i Kvittsle-by, Njurunda sn, Västernorrlands län*. Uppsala.
- Geijer, Herman 1906. *Angående gravhögar på Myrgår'n i Lidgatu by, Ådals-Liden sn, Ångermanland*
- George, Ola 2004. *Arkeologisk förundersökning av fornlämningsarna Raä 4 och 5, och slutundersökning av Raä 5 vid Böle, Sidsjön*. Rapport 2004:3. Murberget, Läns museet Västernorrland. Härnösand.
- Gullmert-Häger, Lena 1980. Från utgrävningen av ett gravfält i Wii. *Tuna-bygden* 1980:12-14.
- Hallström, Gustaf 1922. Inv. 17062. *Antikvarisk-Topografiska Arkivet*. Stockholm.
- Hellman, Bo [1971] 1986. Härnösandsområdets forntid. *Boken om Säbrå. Kommunens och socknarnas historia* 1986:9-32. Härnösand.
- Hjørungdal, Tove 2009. *A hybrid burial practice'. Situated Practices and the Production of Situated Knowledges in the Archaeology of the Vestland Cauldron*. Oxford.
- Holmqvist, Magnus 2005. *PM över arkeologisk efterundersökning på fastigheten Lunde 2:9, Tuna sn*. Rapport 2005:21. Murberget, Läns museet Västernorrland. Härnösand.
- Holmqvist, Magnus 2008. *Arkeologisk undersökning av fyndplats för en tidig Västlandskittel*. Rapport 2008:11. Murberget, Läns museet Västernorrland. Härnösand.
- Holmqvist, Magnus 2011. Ein früher Westlandkessel aus Lunde im Südlichen Nordschweden. *Archäologisches Korrespondenzblatt*. Jahrgang 41. 2011. Heft 3:411-418.
- Johansson, Erik. *Antikvarisk-Topografiska Arkivet*. Inv. 13641. Stockholm.
- Lindeberg, Marta 2010. Gravar med järnkittlar i Medelpad och Hälsingland. Högom och vendeltida järnkittelgravarna. *Arkeologi i Norr* 12:83-108.
- Lindqvist, Anna-Karin & Ramqvist, Per H. 2009. *Undersökning av två överplöjda högar från folkvandringstid i Allsta, Raä 73:1 i Tuna socken, Medelpad*. Angaria 9. Umeå.
- Nyberg, Abraham 1900. *Resele. Saga och sanning*. Örnsköldsviks-Postens tryckeri. Örnsköldsvik.
- Persson, Peter 2009. Centralorter i Västernorrland under järnålder. *Arkeologi i Norr* 11:53-92.
- Persson, Peter 2012. Timrådalen - en förbisedd högstasbygd i Medelpad. *Arkeologi i Norr* 13:105-130.
- Ramqvist, Per H. 1992. *Högom. Part 1. The Excavations 1949-1984*. Archaeology and environment 13. Umeå.

- Ramqvist, Per H. 2014. *Nya dateringar av gravar från bronsålder och järnålder i Mellannorrland*. Manuskript.
- Selinge, Klas-Göran 1975. Forntida kultur i Medelpad. *Medelpad. Ett bildverk*. Malmö. 1975:21-56.
- Selinge, Klas-Göran 1977. Järnålderns bondekultur i Västernorrland. *Västernorrlands förhistoria*. Härnösand.
- Sidenbladh, Karl 1869. Fornlämningar i Norrland. Öfversigt af Ångermanlands fasta fornlemningar. *Antiquarisk tidskrift för Sverige. Andra delen*. 1869:192-214. Stockholm.
- Söderberg, Sverker 2000. *Rapport över undersökningar av högarna Raä 46, 47 & del av 48, på fastigheterna Vinsta 3:1 & Prästbolet 1:1, Timrå socken och kommun*. Stockholm.
- Trotzig, Gustaf 2000. *Ett gåtfullt kopparkärl från Boteå*. Stockholm
- Waller, Anders 2005. "Höven å Hola har den bästa jola". Om en försvunnen storhögbygd i Ångermanland. *Stora Adalen. Kulturmiljön och dess glömda förflutna. Styresholmsprojektet - en monografi*. Läns museet Västernorrland. Arkiv för norrländsk hembygdsforskning XXVII 2005:204-242. Härnösand.
- Åkerstedt, Michael Otto 1880. *Angående fynd av en kopparkittel vid grävning av grund för nya prästgården i Boteå socken, Ångermanland*. Boteå.